

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete 2 för ämneslärarexamen inriktning gymnasieskolan

Avancerad nivå

Varför grammatik?

Svensklärares attityder till grammatikundervisning

Författare: Malin Almgren
Handledare: Patrik Larsson
Examinator: Hans Söderström
Ämne/huvudområde: Svenska
Kurskod: SV3002
Poäng: 15 hp
Examinationsdatum: 2017-01-13

HÖGSKOLAN
DALARNA

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstrakt

Det här är en studie om svensklärares attityd till grammatikundervisning. Jag har undersökt vad några svensklärare på gymnasieskolor i Mellansverige har för uppfattning om grammatik, deras egen grammatikundervisning, och grammatik i styrdokumentet. För att försöka svara på frågeställningarna har sex stycken semistrukturerade intervjuer genomförts med svensklärare på några olika skolor i området. Intervjuerna har visat att det finns skilda åsikter bland de medverkande lärarna kring frågor om deras egen erfarenhet av grammatik, deras undervisning, grammatikens roll i svenskämnet och styrdokumentens behandling av grammatiken. Det upptäcktes även likheter i, till exempel, deras uppfattningar om grammatikens nytta och det faktum att de flesta var missnöjda med styrdokumentet samt att elevernas förkunskaper när de börjar på gymnasiet inte alltid är tillräckliga. Studiens resultat ger en inblick i några svensklärares attityder till grammatikundervisning, men är inte generaliserbar och speglar inte hur alla svensklärares åsikter ser ut.

Nyckelord:

Grammatik, grammatikundervisning, attityder, svensklärare, styrdokument

Innehållsförteckning

Förord	1
Inledning.....	1
Problemställning.....	1
Syfte.....	2
Frågeställningar	2
Bakgrund	3
Varför grammatikundervisning?	3
Grammatikdidaktik	4
Forskning kring grammatikundervisning	5
Läroplan för gymnasieskolan 2011	9
Metod.....	10
Studiens utformning.....	10
Metoddiskussion	11
Intervjuer.....	12
Medverkande lärare.....	12
Etik.....	13
Validitet och generaliserbarhet	13
Resultat	14
Inställning till grammatik, grammatikundervisning och styrdokument.....	14
Vad är det första ordet du tänker när jag säger "grammatikundervisning".....	14
Kan du berätta vad du har för relation till grammatik?	15
Tycker du att grammatik får tillräcklig plats i styrdokumentet?	16
Tycker du att grammatikundervisningen får tillräckligt stöd i styrdokumentet?.....	17
Hur undervisar de och hur väl upplever de att grammatikundervisningen fungerar?	18
Hur gör du när du undervisar i grammatik?	18
Är du nöjd med din undervisning inom grammatik?.....	20
Hur väl anser du att grammatikundervisningen fungerar?	22
Skulle du vilja förändra något i grammatikundervisningen eller i riktlinjerna för grammatikundervisningen?.....	23
Vad anser de att grammatikundervisningens roll och nytta är inom svenskämnet?.....	24
Vad anser du att grammatikens roll är inom svenskämnet?	24
Varför/när ska elever undervisas i grammatik?.....	25
Diskussion	26
Slutsats.....	29

Litteraturförteckning.....	30
Bilagor	32

Förord

Efter närmare fem år börjar min tid på Högskolan Dalarna lida mot sitt slut. Det har varit lärorika, svåra, intressanta och många gånger jobbiga år, och nu har jag kommit ut på andra sidan som en ny människa. Min världsbild har blivit större, jag har fått nya intressen såsom grammatik och översättning, och jag har träffat många inspirerande och engagerade personer som jag kommer minnas även i framtiden.

Jag skulle vilja lämna ett stort tack till "Klas, Ester, Ola, Bengt, Klara och Eivor" som bidragit med er tid, era tankar och era åsikter i intervjuerna, som ju är hela meningen med mitt examensarbete.

Jag vill också uttrycka ett stort tack till mina älskade klasskamrater i vår studiegrupp "TBL". Alexandra, Amanda, Anna och Malena, ni som funnits där vid min sida under hela studietiden, trots att vi bor på helt olika håll i landet. Utan er hade jag inte orkat ta mig vidare i de perioder som varit extra svåra. Ni kommer bli fantastiska lärare.

Mamma, min klippa, min vän, min förebild. Tack för all hjälp med allt från hundvakt till matlagning när jag inte haft tid under uppsatsskrivande, deadlines och tentor.

Min älskade sambo Tomas som kom in i mitt liv alldeles innan mitt första examensarbete och därför har fått utstå många osociala dagar och kvällar, mycket frustration och trötthet. Tack för att du har stått ut och trott på mig i alla väder!

Min bror Fredrik som ställt upp och korrekturläst när jag blivit hemmablind, och mina kära vänner och övrig familj, tack till er som jag inte hunnit träffa och umgås med lika mycket som vanligt, nu blir det ändring på det.

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Patrik Larsson som hjälpt mig genom det här arbetet, men som också lärt mig nästan allt jag kan om svensk grammatik. Christian Hecht som var min handledare i examensarbete 1, och Julie Skogs som handledde mig i min kandidatuppsats i Engelska. Tack till alla lärare som guidat mig genom kurserna de här åren, och speciellt tack till Konstantin Andreev som med sin utomordentliga undervisning utvecklade mitt intresse för grammatik i ett vidare perspektiv och visade mig tjusningen med att kunna uttrycka sig väl på fler språk än svenska.

Malin Almgren, 2017

Inledning

Något alla människor som använder ett språk har behov av, och omsätter själva i praktiken, är grammatik. Med andra ord är grammatik ett väldigt viktigt element i språkanvändningen. Ändå är det många som anser att grammatikundervisning är onödigt eller förlegat. Åsikter som inte stämmer överens med vikten av grammatiska kunskaper. Dessa åsikter hörs som oftast hos elever medan lärarna i regel har en större tilltro till grammatikundervisningens nytta även om de ofta också anser att det är svårt att undervisa i grammatik och uppnå goda resultat. Huruvida det är gällande i alla skolor går inte att säga, utan antagandet är endast baserat på iakttagelser från mina egna VFU-perioder.

Varför grammatik? En fråga som ställs av såväl elever, lärare, och lärarstuderande. Som lärarstudent inom svenska och engelska ser jag själv en stor nytta av grammatikundervisningen, men argument som ofta hörs är att ”vi kan ju redan prata, varför behöver vi lära oss vad ett verb eller substantiv är?”. Här behöver grammatikundervisningen motiveras och stödjas av läraren, styrdokumentet och rådande forskning för att upplevas som meningsfull och värdefull.

I en situation där läraren inte lyckas motivera sin grammatikundervisning, eller misslyckas med att förmedla en meningsfull grammatikundervisning, är frågan vad det beror på. Lärarens ointresse eller okunskap? Brist på riktlinjer i styrdokumentet? Eller en rädsla för att inte nå fram till eleverna? Det här är varför mer forskning krävs kring just grammatikundervisning och hur den mottages av människor i skolsammanhanget.

Eftersom grammatik är ett relevant och viktigt ämne för alla som använder språket, och i synnerhet för lärare som ska lära ut grammatik, och elever som ska tillägna sig denna kunskap, så är den här undersökningen gjord som ett steg mot en större medvetenhet av vad som påverkar och formar undervisningen i grammatik. Fokus är, i denna studie, lärares uppfattningar kring sin egen undervisning, sina elevers resultat, grammatikens roll inom svenskämnet och grammatik i styrdokumentet.

Problemställning

”Vad är det första du tänker när jag säger grammatik?”

”Roligt och Nödvändigt”

”Ordning”

”Satslära”

”Klurigt”

”Utmanande”

”Grått”

Det finns oändligt med associationer till ordet grammatik, och de här ovanstående är de som sex svensklärare delat med sig av under utförda intervjuer. Andra associationer som jag hört under mina VFU-perioder och av mina klasskamrater, vänner och bekanta är att grammatik är tråkigt, svårt och onödigt. Det är också grunden till varför det här ämnet intresserar mig och skapar en nyfikenhet kring varför det är så. Den forskning jag behandlat i mitt första examensarbete (Almgren 2015) som handlar om elevers och lärares attityder till grammatikundervisning har visat tecken på att många elever finner grammatikundervisningen svår och tråkig, men nödvändig. Dessutom visar de studierna att traditionell grammatikundervisning ofta associeras med negativa attribut, och att det sättet att undervisa är väldigt vanligt. Även lärare har delade åsikter om grammatikundervisning och upplever den många gånger som skrämmande och svåröverkomlig.

Ovanstående var också grunden till mitt första examensarbete där jag utförde en systematisk litteraturstudie av forskning och litteratur kring grammatikundervisning. En upptäckt i det arbetet var att det inte finns särskilt mycket forskning kring grammatikundervisning i förstaspråk, eller modersmål. Därför är tanken bakom det här arbetet att fördjupa och precisera frågeställningar och resultat från det första examensarbetet och själv bidra till det begränsade antalet studier som finns kring ämnet.

Valet av undersökningsområde var självklart för mig. Eftersom jag själv har ett stort intresse för grammatik och språkets uppbyggnad så uppmärksammar jag åsikter om ämnet, som skiljer sig från min egen uppfattning, extra mycket. När mina klasskamrater uttrycker missnöje och frustration över den delvis avancerade grammatikundervisningen vi genomgått under ämnesläroinnehållet så kan jag inte låta bli att undra vad det kommer att ge för resultat i deras framtida klassrum. Kommer det att påverka deras elevers resultat? Kommer det göra att deras eget intresse lyser igenom och förmedlar en negativ bild av grammatikens nytta till eleverna? Kommer de att bidra till det styvmoderliga hanterandet av grammatiken? Självklart är inte det något som går att förutse eller undersöka, men det går däremot att försöka ta reda på hur verksamma lärares åsikter kan se ut, och hur de hanterar grammatikundervisningen idag.

Syfte

Syftet med detta arbete är att belysa ett antal verksamma svensklärares attityder till grammatikundervisning med hjälp av intervjuer.

Frågeställningar

För att kunna uppfylla studiens syfte, har följande frågeställningar formulerats:

- Vilken inställning har medverkande lärare till grammatik, grammatikundervisning och styrdokumentens behandling av grammatikmomentet?
- Hur väl upplever de att grammatikundervisningen fungerar?
- Vad anser de att grammatikundervisningens roll och nytta är inom svenskämnet?

Bakgrund

I det här avsnittet presenteras argument för varför grammatikundervisningen är viktig, sedan grammatikdidaktik, tidigare forskning kring grammatikundervisning, men också grammatikens del i styrdokumentet för svenskämnet i Lgy11. Den här studien har inget jämförande perspektiv när det kommer till forskning kring grammatikundervisning, i och med att forskning som menar att grammatik inte är viktigt har lämnats utanför. Detta beror delvis på att det är svårt att ens finna sådan forskning, och delvis på att jag valt att fokusera på fördelarna för att skapa en slags motpol till, och jämförelse med, alla de negativa attityder jag tagit del av i mina tidigare erfarenheter.

Varför grammatikundervisning?

Grammatikundervisning med ett didaktiskt perspektiv rör frågan om varför vi ska lära oss grammatik. Det finns många fördelar med grammatikundervisning, men alla former av grammatikundervisning är dock inte lika fördelaktiga. Medan grammatik ofta anses vara nyttig eller viktig är det lika vanligt att den samtidigt upplevs som svår motiverad av många.

Lena Boström är ett av de främsta namnen inom lärstilsforskning i Norden. Hon har skrivit flera arbeten om grammatikdidaktik och är därför återkommande i detta arbete då hon är en av de få svenska forskare som inriktar sig på just grammatikundervisning. Elzbieta Strzelecka är också aktiv inom språkdidaktik och lärstilsforskning och dessa två har arbetat mycket med just språkdidaktik och grammatikundervisning. I ett konferensbidrag till ett symposium av svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap, "Grammatiken till heders igen: Om ett nytänkande i grammatikdidaktik" (2012), skriver de att eftersom språket är viktigt så är även grammatikundervisningen det. De har också skrivit om människornas medfödda förmåga att kommunicera och göra sig förstådda, en så kallad *inre grammatik*. Trots denna medfödda förmåga är det fortfarande viktigt att studera grammatik eftersom det utvecklar möjligheten att se och skapa samband mellan form och innehåll (Boström & Strzelecka 2012, s.117).

Det finns fler positiva utfall av grammatikundervisning inom språkinlärning menar Boström och Strzelecka. För det första kan kunskaper i grammatik vara en stor tillgång i det egna skrivandet, men det är på grund av bristande forskning svårt att avgöra sanningshalten i detta uttalande skriver de. De nämner också allmänbildningsargumentet som utgår ifrån att grammatikkunskaper och kunskaper om språkstruktur hör till allmänbildningen, men detta är också för vagt knutet till forskning för att vara allmängiltigt (Boström & Strzelecka 2012, s. 117). Per Holmberg och Anna-Malin Karlsson nämner i sin bok *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik* (2006) ett annat argument, nämligen att grammatikundervisningen upprätthåller språkets kvalitet och att det kommer försämrats och "rasa samman" utan den (Holmberg & Karlsson 2006).

Ulrika Tornberg som är docent i pedagogik har skrivit boken *Språkdiradaktik* (2009) där hon bland annat förespråkar argumentet att grammatikkunskaper i sitt modersmål är ett bra verktyg för att tillägna sig nya kunskaper i moderna språk. Hon skriver att genom att utveckla ett slags metaspråk så kan man diskutera kring språk, men också synliggöra skillnader och likheter mellan olika språk. Att medvetandegöra språksystem och deras strukturer ingår i begreppet kontrastiv grammatik som är fördelaktigt i klassrum där det även ingår elever som inte har svenska som modersmål (Tornberg 2009, s. 151-153). Även Boström och Strzelecka menar att förmågan att kunna tala om språket och jämföra strukturer och skillnader i lärandet av ett nytt språk underlättar och fördjupar förståelsen för båda språken (Boström & Strzelecka 2012, s. 117).

Boström refererar i sin egen avhandling, *Lärande & metod. Lärstilsanpassad undervisning jämfört med traditionell undervisning i svensk grammatik* (2004), till en studie gjord av Teleman (1987) där nyttan av grammatiken delas in i tre olika delar, eller argument. Det första är att det bidrar till att vi förstår oss själva som språkvarer. Det andra är att vi kan använda grammatiken i förståelse för andra språk. Det sista är att vi kan använda ett metaspråk för att prata om språket (Boström 2004, s. 67-69).

Även Lotta Bergman presenterar i sin avhandling *Gymnasieskolans svenskämnen* (2007) samma argument som de ovanstående, att de argument som är giltiga och som forskare är relativt överens om är att grammatikundervisning är bra i inläring av främmande språk, och i ett metaperspektiv, alltså för att kunna jämföra strukturer och tala om språk (Bergman 2007, s. 101).

Grammatikdidaktik

Tornberg skriver att den traditionella grammatiken har varit väldigt vanlig i språkundervisning, och att den fortfarande är det. Det innebär kort sagt att grammatikmomentet separeras från övrig undervisning. Trots att det finns en medvetenhet kring språkets helhet och samspelet mellan alla delar, så finns det tendenser att kunskapsstoffet eleverna får ta del av separeras till en rad delar som inte uppfattas ha något sammanhang (Tornberg 2009, s. 137). Traditionell grammatik är en av tre typer av grammatikundervisning enligt Boström och Strzelecka och är mycket vanligt förekommande både i dagens skola och tidigare. Då arbetar man till stor del med språkets form och olika begrepp. De två andra typerna är funktionell grammatik och kontrastiv grammatik (Boström & Strzelecka 2012, s. 119).

Lingvisten Michael Halliday har utvecklat den modell som kallas för funktionell grammatik, skriver Per Holmberg och Anna-Malin Karlsson (2006). Modellen innebär att det är grammatikens och språkets innehåll som är huvudsaken, inte dess form. Den grundas i kontexter och språkhändelser, särskilt i textform. Dessutom menar man inom den funktionella grammatikens område att grammatiken skapar betydelser, den är inte bara till för att sätta ord på betydelser. Grammatiken används även som ett verktyg för att tala om texter. Holmberg & Karlsson anser också att funktionell grammatik framför allt syftar till att göra grammatiken intressant och lättillgänglig, och det även för

personer vars förhållande till grammatik inte är särskilt bra, eller för personer som upplevt grammatik som endast ett verktyg för att sätta etiketter på olika språkfenomen (Holmberg & Karlsson 2006, s.10-12). Funktionell grammatik kan ses som en motsats till den traditionella (Boström & Strzelecka 2012, s. 119).

Kontrastiv grammatik hade ingen stor roll i litteraturstudien som mitt första examensarbete bestod av (Almgren 2015) då den används huvudsakligen inom undervisning i andra språk. Boström och Strzelecka menar att kontrastiv grammatik syftar till att jämföra målspråket med modersmålet för att tydliggöra skillnader och strukturer (Boström & Strzelecka 2012, s. 119). Därför har jag även i detta arbete valt att inte utveckla kontrastiv grammatik mer än så.

Forskning kring grammatikundervisning

Lena Boström (2004) problematiserar och reflekterar kring det stora antal elever som, när avhandlingen skrevs, inte uppnådde målen i svenska. Hon kopplar detta till att eleverna hon mött inte varit motiverade eller visat någon lust att lära (Boström 2004, s. 11). Förklaringen, menar hon, kan finnas i det analytiska sätt som läroböckerna är strukturerade på, med ett innehåll och begrepp som eleverna har svårt att sätta in i en kontext. Hon har valt att fokusera på grammatikmomentet eftersom hon själv märkt i sitt yrkesliv att grammatiken är avskräckande för många. Det upplevs som svårt och tråkigt (Boström 2004, s. 13).

Boström upplever att det vid tidpunkten för hennes studie inte fanns någon forskning kring grammatikundervisning, och att det då inte skrivits en enda avhandling om ämnet på tjugo år. I hennes studie jämför hon den traditionella grammatikundervisningen med individanpassade metoder, två olika lärstilar. Grammatikundervisningen består ofta av ett traditionellt sätt att undervisa, vilket inkluderar lärarledda genomgångar och arbete i övningsböcker (Boström 2004, s. 14-15). Boström definierar också traditionell grammatikundervisning som undervisning med grund i läroböcker, som till stor del består av skriftliga övningar och genomgångar.

Vidare menar hon att vi människor kan tillägna oss två sorters grammatik. Den inre grammatiken är individens språkkänsla. Den är ofta omedveten, och uttrycker sig som vår förmåga att kommunicera. Den yttre, eller externa, grammatiken beskriver hur språket är konstruerat. Det kan alltså ses som både en färdighet och metaspråklig kunskap (Boström 2004, s. 23-24). Hon menar också att det är viktigt att skilja på den mentala delen och den beskrivande delen av grammatiken (Boström 2004, s. 71).

Det finns enligt Boström tre olika sätt att närma sig grammatik: deskriptiv grammatik, som beskriver språkanvändandet, förklarande grammatik, som visar regelbundenheter, och normativ grammatik, som visar hur användningen borde se ut. Däremot är inte gränserna skarpa mellan de olika formerna. Boströms egen studie utgår från ett deskriptivt perspektiv (Boström 2004, s. 72). Hennes studie använder sig av prov,

enkäter och intervjuer för att besvara frågeställningarna med både kvalitativa och kvantitativa metodansatser (Boström 2004, s. 75).

Resultatet som Boström finner visar att vid första mätningen hade inte eleverna särskilt positiva uppfattningar om grammatikundervisningen. Efter att lärstilen anpassats till de olika individerna så ökade dock den positiva attityden (Boström 2004, s. 144). Hennes resultat visar också att studerande på gymnasienivå uttrycker en mer positiv attityd, ser mer nytta med undervisningen och uppnår bättre resultat när de får arbeta med den lärstil som de själva föredrar och med en undervisning anpassad för dem (Boström 2004, s. 152-153).

Hon såg även positiva resultat bland lärare som har en positiv inställning till lärstilsanpassning, trots många lärares skilda åsikter kring om grammatikundervisningen bör vara integrerad med övrig undervisning eller behandlas som ett enskilt moment. Slutsatserna som Boström landat i är att en lärstilsanpassad undervisning ökar elevernas framgångar, men gör också att de får en mer positiv uppfattningen av grammatikens nytta (Boström 2004, s. 207).

I en nyare publikation kring grammatikundervisning, *Lärares strategier i grammatikundervisning* (2014), samarbetar Lena Boström åter igen med forskaren Elzbieta Strzelecka. Rapporten inriktar sig på didaktiska val som lärare gör i grammatikundervisningen, men också på hur de själva undervisar och vad de grundar sina beslut i. De undersöker detta genom enkäter med öppna och slutna frågor. Undersökningen visar att traditionell undervisning används av 57 procent av lärarna. 13 procent riktar in sig på språkriktighet, 13 procent på olika övningar och metoder, 11 procent på integrerad undervisning och 6 procent på övrigt (Boström & Strzelecka 2014, s. 19). De finner en diskrepans mellan hur lärarna faktiskt undervisar och deras egen uppfattning om hur sin undervisning ser ut. Den traditionella undervisningen dominerar och individen ges inte särskilt stort utrymme. Avslutningsvis anser de att det verkar finnas en vilshenhet bland lärarna, med alla spridda åsikter kring grammatikundervisningen och dess form och funktion (Boström & Strzelecka 2014, s. 23).

I ett tidigare arbete av Boström och Strzelecka (2012), diskuteras också de ovanstående problemen. De adresserar här det faktum att forskningen i grammatikdidaktik fortfarande är nästintill obefintlig och att det trots debatter och diskussioner inte verkar hända något. I de avhandlingar som på något sätt behandlar svenskdidaktiken så brukar grammatiken sällan utgöra huvudfokus utan förekommer endast i bakgrunden (Boström & Strzelecka 2012, s. 115).

Rapporten ”En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatikundervisning” (2000) är skriven av Bengt Brodow och består av en studie av hur lärare upplever att de undervisar, hur de anser att man ska undervisa, och vilka

personliga erfarenheter av grammatik de har. Studien genomfördes år 1996 och materialet inhämtades genom intervjuer med 32 lärare i grundskola och gymnasieskola. I studien fick lärare berätta hur de värderar grammatikundervisningen, vad de förväntar sig av sina elever, vad deras elever har för attityder till grammatik, och om deras elever upplever grammatik som svårt (Brodow 2000).

Resultatet av dessa intervjuer visar att de flesta av de lärare som medverkade värderade grammatikundervisningen som viktig. De argumenterade för bland annat nyttan vid lärande av främmande språk, metafunktioner, skrivande, utvecklande av logiskt och abstrakt tänkande, allmänbildning och underhållning (Brodow 2000, s. 74). Brodow menar dock att det inte verkar vara vanligt bland de här lärarna att ta upp med eleverna att språket är ett intressant och fantastisk fenomen, men också ett komplicerat system som skapats av människan (Brodow 2000, s. 77).

Det fanns en viss diskrepans mellan lärarnas uppfattningar om elevernas förväntade kunskaper efter grundskolan och de kunskaper som eleverna faktiskt hade. Enligt Brodow är det också tydligt att det fanns olika förväntningar på eleverna baserat på deras studieinriktning (Brodow 2000, s. 79-80).

Lärarna tillfrågades även vad de upplever att deras elever har för attityd till grammatikundervisningen och de flesta var då överens om att grammatiken är viktig. Trots det har de svårt att säga varför, vilket Brodow reflekterar kring och menar kan bero på att grammatikkunskaper går att mäta och därför kräver högre resultat. Vissa elever upplever dessutom att de inte fått lära sig någon grammatik alls i grundskolan och önskar att få lära sig på gymnasiet, medan vissa upplever att de fått upprepa samma grammatik om och om igen i grundskolan utan att förstå. Även här verkar en skillnad mellan studieinriktning finnas, och eleverna på yrkesprogrammen upplever i större utsträckning grammatiken som meningslös för deras framtida arbete (Brodow 2000, s. 101). Alla utom en av lärarna menade också att deras elever upplevde hinder i olika utsträckning i grammatikundervisningen (Brodow 2000, s. 106).

I rapporten *Grammatikundervisning i den nya gymnasieskolan. Ett helhetsperspektiv med utgångspunkt i Gy2011*(2013) behandlar Philippe Collberg läroplanens innehåll, varför vi ska undervisa i grammatik, och vilka tankar lärare och elever har kring grammatik. Collberg har undersökt lärares, elevers och läromedels inställning till grammatikundervisningen inom svenska, engelska och moderna språk. Här har jag dock huvudsakligen fokuserat på resultaten som rör svenska. Collberg skriver att grammatikundervisningen vilar på en tradition som syftar till att normera språkanvändningen. Han refererar även till Teleman, precis som Boström, och de argument som traditionellt uttryckt grammatikämnets nytta. Han menar dock att argumentet att grammatiken finns för att språket ska bevaras och utveckla en kulturell bildning är otillräckligt och räcker därför inte för att motivera grammatikundervisningen. Istället tas även Telemans tre argument upp här, att

grammatiken ska ge kunskap om oss själva, redskap i andra språk och utökad språkfärdighet (Collberg 2013, s. 10). Den traditionella grammatikundervisningen fokuserade huvudsakligen på att befästa normer, gå igenom regler, ramar, och arbeta skrivbaserat istället för att knyta an till elevernas egna språk (Collberg 2013, s. 15).

Vidare nämner han att nya läroplanen ger grammatiken större plats än vad som funnits i föregående läroplan, men att denna även lämnar större utrymme till olika tolkningar bland lärare. Dessa tolkningar kan enligt Collberg skapa mindre låsta undervisningsstrategier och öppna upp för nya möjligheter. Det gör dock även att undervisningens utformning till stor del kan baseras på lärarens personliga preferenser och inställning, något som kan vara både positivt och negativt (Collberg 2013, s. 15).

Utifrån intervjuer med lärare och elever samt material ur läroböcker drog Collberg slutsatsen att det fanns skilda åsikter bland lärare inom samma ämne, men även mellan lärare som undervisar i olika ämnen. Grammatiken upplevdes av vissa som ett tvång, medan andra upplevde den som rolig. Eleverna hade en uppfattning där grammatiken beskrevs som normativ med fokus på vad som var rätt och fel, särskilt inom moderna språk. Vidare anser författaren att en möjlig anledning till att grammatiken inte är lika explicit uttryckt i dagens läroplan som i läroplaner under sent 1900-tal är för att det finns en rädsla för att grammatikundervisningen i styrdokumentet ska bli alldeles för styrd och därmed ta ett steg tillbaka mot den traditionella grammatiken.

Flera av informanterna uttryckte att grammatiken var viktig, och vissa menade att fokus bör ligga på kommunikation. I läroplanen kan det enligt Collberg tolkas som att svenska 1 förespråkar en mer funktionell grammatik, medan en deskriptiv produktinriktad grammatik förespråkas i svenska 2. En av de viktigaste slutsatserna i Collbergs undersökning var dock att den processororienterade grammatikundervisningen inte uppfattades av eleverna som grammatik (Collberg 2013, s. 58).

Annabel Mary Watsons artikel "Conceptualisations of 'grammar teaching': L1 English teachers' beliefs about teaching grammar for writing" (2015) fokuserar visserligen på både grammatik och skrivande, och inte på svenskämnet, men har ändå vissa relevanta poänger när det kommer till grammatikundervisning i modersmål. Hon upptäckte i sin studie att många lärare hade svårt att definiera "grammatik" som begrepp, att det var svårt att skilja den definitionen från allt annat som ett språk innefattar. När de väl definierades så visar det sig att de lärare som intervjuades under studiens gång inledningsvis såg grammatik som den traditionella varianten med en negativ konnotation, att det huvudsakligen gick ut på vad som är rätt eller fel (Watson 2015, s. 6-7). Lärarna fick också redogöra för sin uppfattning kring vad grammatikundervisning har för positiv inverkan på eleverna, och majoriteten ansåg att grammatikundervisningen var ett stöd för elevernas skrivande, för att kunna göra medvetna val i skrivandet och på så sätt uppnå nya stilistiska höjder (Watson 2015, s. 8-9). Fältet är i stort behov av förändring menar Watson, och det behöver precisera

definitioner, och ha konsekventa sådana för grammatiken. Författaren föreslår också att lösningen på problemet är att tydliggöra de många olika varianter av grammatikundervisning som finns, för att skapa entusiasm och intresse (Watson 2015, s. 11-12).

Bergman (2007) skriver i sin avhandling att de elever som intervjuats för hennes undersökning beskriver en tråkig, svår, påtvingad grammatikundervisning, en traditionell sådan. Den upplevs som ett måste, och är separerad från övrig undervisning. Grammatikundervisningen är återkommande och ser likadan ut med samma begrepp. Eftersom lärare förmedlar att detta är viktigt så uppfattas det även så av eleverna. Grammatikundervisningen ser likadan ut, och eleverna upplever inte att de utvecklas av detta (Bergman 2007, s. 103).

Läroplan för gymnasieskolan 2011

I styrdokumentet för gymnasieskolan står inte mycket explicit om grammatik, men däremot finns vissa implicita antydningar till grammatikundervisningen. Under ämnets syfte står att eleverna ska utveckla kunskaper om bland annat det svenska språkets uppbyggnad, men också tillägna sig kunskaper i tal och skrift för att kunna kommunicera i olika kontexter. Detta sammanfattas under punkterna som visar vad elever ska få möjlighet att utveckla inom svenskämnet. Där står följande:

- Kunskaper om språkriktighet i text samt förmåga att utforma muntliga framställningar och texter som fungerar väl i sitt sammanhang
- Kunskaper om det svenska språkets uppbyggnad (Lgy11 2011, s. 161).

Med andra ord så finns grammatikdelen med under syfte och mål, om än i något mindre utsträckning än andra delar.

För att ytterligare undersöka styrdokumentens inställning till grammatikundervisningen så är ett naturligt steg att se över kursplanerna för svenska 1, 2 och 3 och hur de inkluderar grammatik i målen. Under centralt innehåll i läroplanen för svenska 1 står följande:

- Skriftlig framställning av texter för kommunikation, lärande och reflektion. Språkriktighet, dvs. vilka språkliga egenskaper och textegenskaper i övrigt som en text bör ha för att fungera väl i sitt sammanhang.
- Grundläggande språkliga begrepp som behövs för att på ett metodiskt och strukturerat sätt tala om och analysera språk och språklig variation samt diskutera språkriktighetsfrågor (Lgy11 2011, s. 162).

Här står alltså inget explicit om grammatikundervisning eller språkstruktur, utan det kan tolkas in i ovanstående punkter. Språkriktighet är en av motiveringarna för grammatikundervisning och i ovanstående punkter är den övervägande innebörden att

språkriktighetsaspekten ska utvecklas i olika sorters arbete med texter och med detta också behärska ett fungerande språk. Här belyses även vikten av att eleverna lär sig begrepp för att kunna tala om språket.

I kursplanen för svenska 2 uttrycks detta explicit i styrdokumentet då det står att eleverna ska ha kunskap om:

- Svenska språkets uppbyggnad, dvs. hur ord, fraser och satser är uppbyggda samt hur de samspelar i grammatiken (Lgy11 2011, s. 169).

Här är det ett tydligt mål för vad eleverna ska kunna när de läst kursen, däremot står inget om hur de ska tillägna sig denna grammatik.

Slutligen står i kursplanen för svenska 3 ingenting om grammatikundervisning eller språkstruktur mer än att eleverna ska arbeta med olika former av texter och deras uppbyggnad, samt att de ska känna till språkets historia och bakgrund. Det är möjligt att tolka in visst grammatiskt arbete i formuleringar som ”språkförändring” och ”Språket är varierat och innehåller goda formuleringar” (Lgy11 2011, s. 176) som båda kan tyckas involvera språkets struktur i någon form.

Med andra ord så får inte grammatiken särskilt mycket plats i styrdokumentet för gymnasieskolan även om den inte heller helt lyser med sin frånvaro och är betydligt tydligare uttryckt nu i jämförelse med den tidigare läroplanen.

Metod

I det här kapitlet presenteras val av metod och diskussion kring metodansatsen. Även studiens genomförande redogörs för, likaså etiska överväganden, validitet och generaliserbarhet.

Studiens utformning

Denna studie har en kvalitativ metodansats och har därför åstadkommit genom ett fåtal mer djupgående intervjuer. Studien utgår från ett empiriskt material som består av sex intervjuer med verksamma svensklärare. Anledningen till att denna metodansats valts är att det ger möjligheten att på ett flexibelt sätt låta det empiriska materialet tala för sig självt istället för att styras av en befintlig teori.

Urval har inte baserats på lärarnas kön, eftersom detta inte heller är tänkt att analyseras i resultatet. Utan det har snarare handlat om den tillgång jag har haft till svensklärare som varit villiga att ställa upp på en intervju. Jag har försökt inkludera lärare från olika skolor för att få lite större bredd på materialet. Dessutom har de små gymnasieskolorna i närområdet ofta inte mer än en eller två svensklärare anställda. Däremot har avgränsningen gjorts vid svensklärare, eftersom den här studien är begränsad i tid och jag därför inte har möjlighet att inkludera lärare i moderna språk i just detta arbete. En

annan avgränsning som gjorts är att fokusera endast på lärare och inte elever, av samma anledning. Elever har säkerligen mycket att säga om grammatikundervisning och i ett drömscenario hade jag gärna haft med även deras åsikter. Ett sådant perspektiv hade gett undersökningen en större bredd med möjlighet att jämföra elevernas och lärarnas erfarenheter.

Metoddiskussion

En semistrukturerad intervju är mer styrd än en djupintervju och det är därför svårare att få mer uttömmande svar. Däremot går det att få mer uttömmande svar än till exempel en enkät. Intervjun består av öppna frågor, alltså inte ja/nej frågor.

Reliabilitet innebär att andra studier med samma utformning ska kunna komma fram till samma resultat. I en undersökning som den här går det inte att mäta den reliabiliteten eftersom människor har olika åsikter, och det finns inget som säger att andra människor i en likadan studie ska ha samma åsikter. Mitt resultat är helt baserat på intervjuer, och resultatet är därför väldigt rörligt och subjektivt. Att undersöka just attityder öppnar för en väldigt subjektiv tolkning av materialet och därför är det heller inte säkert att en forskare med samma metod och frågeställningar skulle få samma resultat.

Jag har valt att spela in intervjuerna, och det innebär att mina egna åsikter är lättare att hålla utanför bearbetningen av data, eftersom jag inte behöver utgå från anteckningar, och kan lyssna flera gånger för att verkligen urskilja respondenternas svar. Det finns dock alltid en risk för att forskarens egna åsikter färgar tolkningen, och därför är det extra viktigt att försöka gå in i arbetet förutsättningslöst.

Den här studien är tämligen begränsad både i tid och geografisk utgångspunkt då endast ett fåtal lärare i och runt en mellanstor stad i mitten av Sverige har medverkat med sina åsikter och erfarenheter. Detta gör också att det inte går att generalisera utifrån resultatet, vilket inte heller är syftet med den här undersökningen. Slutsatserna som dras är därför endast baserade på just den här gruppen lärare och mina tolkningar av våra samtal. Även metoden kan påverka resultaten eftersom jag som forskare tolkas av medverkande respondenter och omedvetet kan påverka deras svar. Det är såklart en svaghet, men är svårt att undvika i en intervjusituation. Det finns dessutom alltid en viss risk med att ha aktivt medverkande respondenter eftersom möjligheten alltid finns att svaren formas av omgivningen, uppfattningen av forskaren, och intervjuens förutsättningar, vilket också måste tas i åtanke när man drar eventuella slutsatser i studien.

Jag gjorde valet att inte låta respondenterna ta del av frågorna i förväg för att få spontana svar som inte formulerats och omformulerats flera gånger innan intervjun. Det är annars lätt att ge ett svar som framstår som bättre, även om det inte är helt sanningsenligt. Dessutom är det i min mening lättare att komma åt personers egna och små reflektioner och tankegångar när de får fundera kontinuerligt under samtalets gång.

Respondenterna fick dock veta i förväg vad syftet var med intervjuerna och med mitt arbete, samt vilka ämnen vi skulle komma att tala om.

Intervjuer

Det empiriska materialet består som sagt av semistrukturerade intervjuer och har utförts på de olika lärarnas arbetsplatser och spelats in med ljudinspelning. Intervjuerna har utgått ifrån elva fasta frågor, varav tio använts i den här studien (se bilaga 1) Den elfte frågan i intervjuerna löd ” Om du fick möjlighet att forma din grammatikundervisning precis som du vill utan begränsningar i tid och resurser, hur skulle den då se ut?” Men den valdes bort i analysmomentet då den inte tillförde något nytt som inte lärarna redan reflekterat kring i tidigare svar. Den bidrog inte heller med något till frågeställningarnas svar och inkluderades därför inte i resultatet.

När samtalet tillätit så har även följdfrågor ställts för att få en tydligare och bredare bild av personernas åsikter och tankar. Två intervjuer har dock utförts skriftligt via e-brev då både tidsbrist hos medverkande lärare och sjukdom hos mig själv krävt det. Alla intervjuer har jag emellertid försökt göra på så likvärdiga sätt som möjligt med möjlighet till kontinuerlig kontakt och följdfrågor även skriftligt.

Intervjuerna genomfördes under perioden från 30 november till 20 december 2016.

Medverkande lärare

Deltagande lärares namn är här fingerade för att upprätthålla en konfidentialitet och därför undvika att de blir identifierade.

Klas är mellan 30-40 år gammal och började arbeta som lärare i Svenska och Moderna språk. Han har jobbat heltid som lärare i cirka fyra år och för ungefär tre år sedan blev han även lärare i Filosofi.

Ester har arbetat som lärare i närmare elva år. Hon är mellan 35-45 år gammal och har arbetat med sina huvudämnen Svenska och Engelska under hela sitt arbetsliv.

Ola är också mellan 25-35 år gammal och har arbetat som lärare i sju år. Han undervisar i Svenska, Engelska och Foto.

Även Bengt är mellan 30-40 år gammal och har arbetat som lärare i åtta år, varav sex år på gymnasiet. Hans ämneskombination är Svenska och Historia.

Klara är mellan 20-30 år gammal och har endast jobbat som lärare i cirka ett år. Hon arbetar på gymnasiet och undervisar i Svenska och Historia.

Eivor är mellan 50-60 år gammal och har arbetat som lärare i snart trettio år. Just nu arbetar hon i gymnasiet men har i en stor del av sitt yrkesverksamma liv arbetat med

yngre barn på mellanstadiet och högstadiet. Hon undervisar just nu bara i svenska men har även behörighet i Matematik och Historia.

Etik

I denna undersökning har vetenskapsrådets forskningsetiska principer legat till grund. De syftar till att ge normer för förhållandet mellan forskare och uppgiftslämnare. Det finns fyra allmänna huvudkrav som också utgör det grundläggande individskyddskravet: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990).

Informationskravet innebär att ”Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.” Det har uppfyllts genom att alla medverkande respondenter informerats om studiens syfte och villkor för deras deltagande.

Samtyckeskravet ser till att ”Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan”. Detta krav är ganska oproblemiskt i en studie av det här slaget där uppgiftslämnaren aktivt medverkar i undersökningen, men de har ändå informerats om att deltagande är frivilligt och får avbrytas när som helst.

Konfidentialitetskravet innebär att ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem”. Det insamlade materialet har behandlats med största möjliga konfidentialitet i och med att fingerade namn använts, de medverkandes arbetsplats, exakta ålder, och bostadsort har ej inkluderats i rapporten och materialet har även sparats på ett sådant sätt att obehöriga ej haft tillträde till det eller möjlighet att identifiera de medverkande.

Nyttjandekravet innebär att ”Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forsknings- ändamål”. Intervjuerna kommer endast användas i forskningssyfte, och inte i kommersiellt syfte eller liknande. De medverkande lärarna har också erbjudits att ta del av rapporten innan publikation.

Validitet och generaliserbarhet

Validitet refererar till i vilken utsträckning den forskning som genomförs och de metoder som används undersöker det som avses, det är ett begrepp som används för att diskutera studiers kvalitet (Fejes & Thornberg 2009, s. 218). Fejes och Thornberg nämner också tre frågor som kan kopplas till frågan om validitet, nämligen om forskningsfrågan är lämpad för kvalitativ forskning, om de valda datainsamlings- och analysmetoder som använts passar med studiens syfte och frågeställningar (ibid., s. 217), samt om resultaten svarar på andra frågor än studiens forskningsfråga (ibid., s. 218). I detta sammanhang kan man även tala om trovärdighet och tillförlitlighet som kort sagt handlar om hur noggrann och systematisk forskaren varit under arbetets process (ibid., s. 219). Ett samlingsbegrepp för dessa är kvalitet, och en studies kvalitet

beror också mycket på forskarens kompetens och metodologiska färdigheter (ibid., s. 219).

Utifrån ovanstående punkter kan det argumenteras för att denna studie har en bra kvalitet. Forskningsfrågorna är lämpade för en kvalitativ metodansats som passar med syfte och frågeställningar. Jag som forskare har varit så noggrann och systematisk i mitt arbete som jag, i egenskap av relativt oerfaren, har förmått. Min kompetens och mina metodologiska färdigheter är inte fulländade och därför kan jag inte heller säga med säkerhet att arbetet har en mycket hög validitet.

Generaliserbarhet handlar om i vilken utsträckning resultatet kan appliceras på människor, situationer och händelser som existerar utanför studiens omfattning (ibid., s. 228). En studie som denna, som kartlägger ett fåtal personers egna tankar och erfarenheter, är i regel inte generaliserbar eftersom resultatet är väldigt subjektivt och begränsat till just de personer som deltagit i intervjuerna. Självklart kan andra studier få liknande resultat, men det går inte att dra slutsatser kring detta genom denna studies resultat.

Resultat

Det här avsnittet är uppdelat efter frågeställningar och intervjufrågor för att ge en tydligare helhetsbild av resultatet och för att öka möjligheten att urskilja likheter, skillnader och mönster.

Inställning till grammatik, grammatikundervisning och styrdokument

Under det här avsnittet presenteras de intervjufrågor och svar som rör de medverkande lärarnas inställning till grammatik, grammatikundervisning och styrdokumentens behandling av grammatikmomentet.

Vad är det första ordet du tänker när jag säger "grammatikundervisning"

Svaren på denna fråga är svåra att jämföra då det i huvudsak handlar om lärarnas egna associationer till ordet. En uttrycker positiva associationer som "roligt" och "nödvändigt" medan två andra verkar ha en slags lekfull syn på grammatiken med ord som "klurigt" och "utmanande". Två uttrycker en begreppsriktad association med "satslära" och "Ordning". En har en något abstrakt reaktion till grammatik med ordet "grått".

Klas svarar "roligt" och "nödvändigt". Han förklarar sedan hur han menar med det och hur han resonerar kring begreppet. Han tycker att grammatik är roligt för honom, men att det även är väldigt svårt och ofta upplevs som en "brant uppförsbacke" med ett enormt motstånd. Han förtydligar också att grammatikundervisning dock är i högsta grad nödvändig.

När jag frågar Ester vad det första ordet hon tänker när jag säger grammatik är så säger hon "Satslära", hon berättar att det är för att det är så hon minns grammatikundervisningen, och då särskilt från sin högstadietid där hon minns att de tog ut satsdelar ur en mening, och att det var där de började.

Det första Ola tänker när jag säger grammatik är "Klurigt" och han menar att det inte det mest populära. "Eleverna jublar inte" säger han.

Det första Bengt tänker när jag säger grammatik är "Ordning". Han menar att grammatik är en teoretisk konstruktion som används för att få en överblick över hur språket fungerar. "En efterhandskonstruktion för att få ordning" säger han.

När jag frågar vad Klara tänker när jag säger grammatik så säger hon "utmanande". När jag frågar hur hon tänker kring det så förklarar hon det som att det är svårt, både för läraren och för eleverna, att få grepp om allt som är grammatik. Hon upplever det som svårt att få med sig alla elever i undervisningen eftersom många saknar kunskapen om grundläggande begrepp. Hon reflekterar också kring om det kan bero på att eleverna tycker att det är svårt och att det därför inte är roligt.

Eivor tänker "Grått" när jag frågar vad det första hon tänker är när jag säger grammatik." Jag förknippar ofta saker med färger, och grammatik förknippar jag med grått" säger hon. Hon vet inte riktigt varför men tror att det kan ha att göra med grammatikundervisningen i hennes ungdom som var väldigt strikt. Hon upplevde den som en traditionell grammatikundervisning men menar att det var vanligare då för 30 år sedan.

Kan du berätta vad du har för relation till grammatik?

Nästan alla lärare svarar att de har en bra relation till grammatik, även om graden av intresse är lite olika dem emellan. Det är bara Eivor som inte anser att grammatik är särskilt roligt. Vad som däremot verkar vara en genomgående åsikt är att det är bra att ha grammatiska kunskaper.

Klas berättar att han har en bra relation till grammatik där han fått en bra start i livet med ett stort intresse för ord och språk, och stöd av föräldrarna i det intresset. "Ecklesiastikminister kunde jag stava till som 4-åring" berättar han. På högstadiet fanns en duktig och engagerad lärare som gav honom en bra grund i grammatiken. "Jag förstod begreppen som läraren pratade om, och förstår man inte det så är det svårt. Grammatik är abstrakt och det är ju det som är tjusningen med det, men när det som ska vara konkret bara blir abstrakt, då förstår jag att det blir utmattande och tråkigt. Det blir för övermätigt. Så privat intresse och väldigt bra grundskoleutbildning får man väl säga, det är jag tacksam för" säger han.

Ester har en liknande syn på grammatik med den skillnaden att hon inte har samma djupa personliga intresse som Klas. Hon själv tycker att grammatik är ganska roligt, men att hon måste läsa på om olika begrepp för att ha det färskt i minnet eftersom det tenderar att gå långt mellan gångerna hon läser på om olika grammatiska saker, eller aktivt använder sina grammatikkunskaper.

Ola säger att han själv har ett intresse av grammatik och berättar att han gillar grammatik även om det finns vissa delar som han kanske inte alltid känner är relevanta. ”jag tycker att det är kul att vara precis i grammatiken” berättar han.

Bengt är bara positivt inställd till grammatik som han tycker är roligt och ser som ett slags tankenötter. Han tycker att den problemlösningen är en välkommen omväxling från andra delar av svenskämnet som till exempel litteraturvetenskap. Det är bra för att träna huvudet.

Klaras syn på grammatik är positiv, hon tycker att det är intressant och roligt, och hon har lätt för språk i allmänhet. Hon tycker att det är roligt att lära sig nya saker och mer om språket och har alltid fått bra resultat i grammatik i skolan och har därför inte reflekterat mer kring det.

Eivor berättar att medan hon inte upplever grammatik som roligt så finner hon ändå en slags stolthet i ”att kunna språket bra, att vara korrekt och kunna använda ett vackert språk” som hon själv uttrycker det. Hon berättar att hon drogs till svensklärarämnet huvudsakligen för sitt litteraturintresse.

Tycker du att grammatik får tillräcklig plats i styrdokumentet?

Majoriteten av de medverkande lärarna anser att grammatiken får för lite plats i styrdokumentet och att det är väldigt diffusa målsättningar för grammatikmomentet.

Klas anser att grammatikundervisningen absolut inte får tillräckligt med plats i styrdokumentet. Samtidigt tycker han att styrdokumentet är ett bra verktyg och en stor möjlighet att visa att visionen kommit från skolverket, och att skolverket tror på detta, snarare än att det är läraren som hittat på det för att kunna göra som hen vill.

Ester tycker att grammatikundervisningen får tillräckligt med plats i styrdokumentet. Det som hon känner är viktigast i svenska 1 och 2 är att kunna skapa längre sammanhållande texter, kunna argumentera, kunna göra muntliga framföranden, läsa och förstå, och där tror hon att det är viktigt att fokus ligger.

Ola tycker inte heller att grammatikundervisningen får tillräckligt med plats i styrdokumentet och kommenterar avsaknaden av grammatikbegreppet i styrdokumentet med att ”grammatiken har blivit ett skällsord på något sätt. Man ska ju inte kunna grammatiken för grammatikens egennyttan men det har blivit för diffust”.

På frågan om grammatiken får tillräcklig plats i styrdokumentet säger Bengt att det finns vissa saker han skulle vilja ändra på, att det till exempel ska vara tydligare i centralt innehåll och betygskriterier i svenska 1 vad som ska ingå. ”Det känns lite avigt att man haft elever i ett helt läsår och sen får börja förklara i årskurs två, när det blir mer tydligt att det här faktiskt är ett grammatikmoment” säger han. Nu är det ofta först då man tar sig tid att förklara att saker är fel, och inte bara att det är fel utan varför säger han. ”Det borde komma lite tidigare. Jag tar ju som sagt upp det mer indirekt med ettor” berättar Bengt.

Klara skulle vilja se att grammatikundervisningen får mer plats i styrdokumentet då hon upplever det som väldigt diffust och otydligt vad som egentligen förväntas av elevernas språkkunskaper.

Eivor berättar att det ju är en väldig skillnad på dagens styrdokument jämfört med när hon var yngre, då var allt jättestyrt menar hon, och trots att hon anser att dagens läroplan är för vag och tolkningsbar så vill hon inte gå hela vägen tillbaka till tidigare läroplaner utan kan tänka sig att något slags mellanting skulle kunna fungera bra.

Tycker du att grammatikundervisningen får tillräckligt stöd i styrdokumentet?

I den här frågan skiljer sig svaren mer än på frågan om grammatikens plats i styrdokumentet. Ett par tycker att det finns stöd, vissa tycker att det inte finns stöd och några är osäkra.

Klas anser inte heller att grammatikundervisningen får tillräckligt med stöd i styrdokumentet. De är väldigt luddiga säger han, och menar att det kan vara bra många gånger då man själv får tolkningsföreträde. Problemet med det är då en fråga om rättsäkerhet vid betygssättning, att det inte blir likvärdigt för alla eftersom lärare kan tolka styrdokumentet olika. Han är medveten om det, och känner att han tappar lite respekt för behovet av att undervisa i grammatik eftersom det inte kommer från ”toppen” utan bara från honom själv. Det skulle behövas mer konkretiserade riktlinjer för grammatikundervisningen, och en mer centraliserad styrning av den. Han menar att han därför vill ha mer politisk uppbackning. Han berättar också att han har kollegor som inte alls håller med honom om dessa åsikter, eller om grammatikens vikt.

Huruvida grammatikundervisningen får tillräckligt stöd i styrdokumentet menar Ester är osäkert. Eftersom det inte får så mycket plats så kan man få känslan att man inte ska lägga lika mycket vikt på det tycker hon, och då undrar man om skolverket anser att det är viktigt. Om de vill att mer resurser ska ligga på grammatik så bör det konkretiseras enligt Ester. Som det är nu så är det väldigt mycket fri tolkning. Man vill inte vara för styrd, men när det gäller språkriktighet och grammatik så kanske de skulle kunna vara mer konkreta säger hon. ”Om de anser att eleverna ska ha full koll på konjunktioner så

kan de skriva det för då kan man som lärare ändå uppnå det med valfria metoder” säger hon.

Ola anser att det finns ett visst stöd i styrdokumentet, att det går att motivera undervisningen utifrån styrdokumentet. Det skulle däremot kunna finnas mer tydliga krav och tydligare progression mellan kunskapskraven eftersom det i nuläget är väldigt öppet mellan de olika kunskapsstegen och kring vad som ska behandlas.

Bengt tycker att grammatikundervisningen får tillräckligt stöd även om det skulle kunna vara lite tydligare i bland annat betygskriterierna. ”Man har väl invändningar överhuvudtaget på hur kunskapskraven är formulerade, men det är väl upp till varje pedagog att tolka och göra till sina egna” Säger han. Däremot menar han att det ju inte kan vara hur vagt som helst, och att det skulle gå att få mer stöd där.

Klara svarar också att hon inte tycker att grammatiken får tillräckligt stöd i styrdokumentet. Hon skulle gärna vilja se att grammatiken fick större plats både i styrdokumentet och i klassrummet då det är så vaga riktlinjer. Visst är det bra att undervisningen går att anpassa på så sätt menar Klara, men samtidigt finns risken att det blir stora skillnader i olika klasser.

Eivor hänvisar till sitt svar på den tidigare frågan kring grammatikens plats i styrdokumentet, och menar att hon svarat på frågan i den.

Hur undervisar de och hur väl upplever de att grammatikundervisningen fungerar?

Nedan sammanställs svaren på de frågor som berör frågeställningen om lärarnas egen undervisning och hur välfungerande den är.

Hur gör du när du undervisar i grammatik?

I den här frågan delar sig svaren betydligt mer än i tidigare frågor. Klas och Ester undervisar oftast inte genom enskilda moment i svenskan, utan har en mer ”vid behov”-inriktad undervisning. Ola, Bengt, Klara och Eivor brukar däremot ha några fasta delar grammatik som de går igenom under vissa terminer, ibland integrerat med annan undervisning och ibland som separata moment.

Klas berättar att han undervisar mycket i grammatik i franskan och att han då delar upp språket i tio delar som de sedan behandlar som isolerade moment. Han menar dock att det inte går att göra färdigt ett moment och sedan lämna det utan det måste följa med i resten av kursen också. I svenskan blir det mer löpande i rättandet av texter exempelvis. I svenskan läggs inte samma tid på ren undervisning i grammatik utan det är fokus på rättningen av texter och att det är den enda fortlöpande grammatikundervisningen egentligen. ”Det är väl mer korrigerande instrumentell grammatikundervisning. Men den konceptuella grammatikundervisningen är det lite tunnare med” säger han.

När Ester undervisar så blir det oftast också vid behov, exempelvis vid rättning av texter. När hon märker att det behövs så väljer hon ut relevanta delar som klassen får arbeta med. Hon tar upp problem antingen i helklass eller så får eleverna uppgifter att arbeta med på egen hand. Ibland använder hon även Power Point presentationer och ibland rättar de texter tillsammans. Ibland får de också häften med uppgifter. Hon brukar däremot inte ha ett separat moment som avslutas med prov, eftersom de har gjort mycket av det redan på högstadiet.

Ola berättar att i sin grammatik arbetar han mest med separata moment, men att han i vissa delar integrerar dem med andra moment. Han menar att det finns skrivet i styrdokumentet för svenska 2 att grammatik ska behandlas, men att han ändå upplever mängden grammatikundervisning som ganska jämnt fördelad mellan svenska 1, 2 och 3 men att det i svenska 1 är mer grundläggande och fokus på språkriktighet, som skiljetecken och liknande. Utöver detta berättar han att han upplever att det är klurigt att få eleverna att förstå varför de har nytta av grammatikkunskaper i sitt skrivande och att de gärna fokuserar mer på termer istället för användbarheten i sitt eget språk.

När Bengt svarar på hur han själv undervisar i grammatik så berättar han att det beror lite på eleverna och vilken kurs de läser när han planerar lektioner. I Svenska 1 tar han bara upp det lite i bakgrunden, och har inte särskilt mycket ren grammatikundervisning. I svenska 2 står det svart på vitt i styrdokumentet och han upplever det som mer styrt. Han menar också att det är mest grammatikundervisning i svenska 2 och att när de kommer till svenska 3 så förväntas de kunna de grundläggande termerna inom grammatiken. I svenska 2 brukar han ha två grammatikmoment, ett på höstterminen och ett på vårterminen, ungefär en månad vardera. Så när han undervisar i svenska 3 så förväntar han sig att eleverna ska kunna grundläggande begrepp så att han kan använda sig av dem när han rättar texter. För att motivera sina elever som tycker att grammatik är fruktansvärt tråkigt, så använder han även argumentet att grammatik är en slags hjärngympa som tränar intellektet och startar en ny tankeprocess.

Klara försöker arbeta integrerat med grammatik och utformar gärna egna uppgifter till eleverna, men känner att det ibland är svårt att låta bli att falla in i ett mönster med "klassisk" grammatikundervisning som hon uttrycker det. Hon tror dock att det kan bero på att hon är så ny i arbetet.

Eivor brukar försöka ha något moment med språkstruktur en gång per termin, men sen menar hon att vissa behöver det mer än andra, så ibland får hon lägga mer tid på det och ibland mindre. "Jag skriver ofta ut stencilerna och uppgifter ur olika läroböcker som jag tycker fungerar bra, sen brukar vi ha ett mindre prov för att de hur de ligger till" säger hon.

Är du nöjd med din undervisning inom grammatik?

Alla lärare utom Eivor svarar att de inte är hundra procentigt nöjda med sin undervisning och att de har saker de skulle vilja ändra på och förbättra. Eivor är nöjd med sin grammatikundervisning även om hon, tillsammans med flera av de andra, uttrycker att det förekommer relativt lite grammatikundervisning på gymnasiet. I de flesta intervjuer förekom följdfrågan om hur elevernas grundkunskaper från högstadiet ser ut när de kommer till gymnasiet och de flesta har liknande erfarenheter kring detta. De uttrycker att det självklart är väldigt olika men att många inte har önskvärd kunskap i grammatik när de börjar på gymnasiet.

Klas är ganska nöjd med undervisningen i franskan, medan det i svenska blir ganska lite grammatikundervisning. När det gäller grammatikundervisningen så svarar han alltså både ja och nej på frågan om han är nöjd med den. Han anser att det går att göra mycket mer än det han gör. ”Ibland så kan det kännas som fel målgrupp, att om man läser av gruppen, till exempel i en ekonomiklass i årskurs 2 så är det inte läge att komma in och prata om hur fascinerande det kan vara (med grammatik), dels för att de saknar grundbegreppen” Säger han.

En följdfråga kring detta var då om han upplever att eleverna som kommer till honom i årskurs 1 skulle kunna ha mer kunskaper med sig i grammatik, och på det svarar han ”Oja, oja” och menar att det såklart är olika och att vissa har en bra grundkunskap, men att det överlag är lågt intresse och låg grammatisk kunskap hos eleverna. Han tror att det kan bero på att man på högstadiet fokuserar mer på litteratur och att skriva utifrån egna erfarenheter, och att man då hoppar över den formella grunden och går direkt till att uttrycka sig. Det ger en problematisk bild av svenskan tycker han, för då tror eleverna att man kan skriva som man vill och att ingen kan kritisera en för hur man skriver. Man har alltså mer fokus på innehållet istället för på form och struktur.”Det är mer fokus på innehållet, mer fokus på personen, mindre fokus på ämnet, och väldigt lite på formen och strukturen” säger han. Man får som lärare slita mycket med de elever som upplever ett stort gap mellan grundskolegrammatiken och gymnasiegrammatiken tycker han. ”På gymnasiet så handlar ju svenskan om att anpassa sig till den akademiska skrivkulturen, och det där är en kulturkrock” menar han. Det här hoppet märker Klas mest i svenska 3 där det är stort fokus på att förbereda inför högre studier, och eleverna knappt vet hur man skriver en uppsats. Han tror att en lösning på detta problem är att minska lekandet i svenska 1 och börja med en högre nivå redan där.

Ester berättar att hon inte är helt nöjd med sin grammatikundervisning då hon anser att hon inte når fram till alla sina elever hur mycket hon än försöker. Hon försöker hitta nya vägar för att nå ut till alla och upplever ofta att hur mycket krut hon än lägger på ett grammatiskt moment, exempelvis användningen av de och dem, så är det alltid någon som inte förstått det och fortsätter använda ”dom”. ”Jag försöker hitta nya sätt men jag vet inte om det är för att de är ointresserade eller om jag är opedagogisk men jag försöker hitta nya vägar” säger hon.

Ester menar att det är väldigt olika vad eleverna har med sig från högstadiet, vissa har med sig det de behöver och vissa har det inte. Vad det kan bero på vet hon inte riktigt men hon tror att det har med deras grundförutsättningar att göra men att det också kan bero på hur de fått möjlighet att utvecklas på högstadiet.

Ola berättar att han inte är helt nöjd med sin grammatikundervisning men att det känns bra ändå och att det blir bättre. Han säger också att han inte har någon "masterplan" som han uttrycker det, men att han försöker börja med ett moment och sedan ta med det vidare genom nästa moment och så vidare.

Bengt är inte helt nöjd med sin grammatikundervisning "jag är aldrig nöjd med någon undervisning över huvudtaget. Det är alltid någon som skulle kunna ha lärt sig mer" säger han. Något som han menar beror på att han är relativt ny i yrket och strävar efter att det ska bli så lärorikt och lustfyllt som möjligt, och det är svårt att uppnå. Han tycker att grammatikundervisningen är relativt svår i jämförelse med de andra momenten i svenskundervisningen och att den har lite dåligt rykte. Trots detta upplever han att hans undervisning blir bättre och bättre. "Just det här momentet är ju ett sådant som nästan kräver att man entusiasmerar eleverna från start" menar Bengt.

Jag frågar också hur Bengt upplever elevernas förkunskaper när de börjar gymnasiet, och han svarar då att det är väldigt olika. Han har varken jobbat i den här delen av landet, eller på sin nuvarande arbetsplats särskilt länge och tycker därför att han har lite för dålig koll på det. Däremot menar han att det självklart finns skillnader mellan eleverna i klassrummet och att en hel del av dem inte har så mycket förkunskaper som man kanske skulle hoppats på med tanke på att grammatikundervisningen är obligatorisk även i grundskolan.

Klara är inte heller helt nöjd med sin undervisning, något som hon menar beror på det hon berättat tidigare, att hon är ny i arbetet och inte har så mycket erfarenhet. Hon tycker ändå att den är fungerande, men önskar att eleverna också skulle ha mer nöje av den. Eftersom hon är så ny i arbetet som lärare har hon inte heller hunnit bilda sig en uppfattning om elevernas förkunskaper från grundskolan.

Eivor upplever att hennes grammatikundervisning fungerar bra, men att det inte är lika mycket grammatikundervisning på gymnasiet som på högstadiet och att det därför inte blir så mycket grammatikundervisning att vara nöjd med. Det blir små moment någon gång per termin, och vid behov i rättandet av texter till exempel. Eivor har ju arbetat inom grundskolan och är därför väl bekant med grammatikundervisning i de lägre åldrarna. Därför tycker hon också att det är konstigt att det så många gånger kommer elever till gymnasiet som inte har grundläggande kunskaper i grammatik.

Hur väl anser du att grammatikundervisningen fungerar?

Ingen av lärarna anser att grammatikundervisningen fungerar mycket bra, utan de talar alla om att den skulle kunna fungera bättre.

Klas menar att grammatikundervisningen inte är direkt välfungerande och skulle kunna förändras mycket även om den fungerar. Han anser att man måste introducera ämnet på ett bra sätt med eleverna, men också att lärarens inställning är viktig. Han berättar om ett exempel på en lärare som är jätteduktig, men som sa till eleverna i början av lektionen att ”nu ska vi jobba med grammatik. Jag vet att ni hatar det och jag hatar det, men vi måste göra det för det står i kursmålet”. Han menar att det blir helt fel inställning och att det då är bättre att strunta i att undervisa i grammatik, och att strunta i det är väldigt dåligt. Han menar också att det är väldigt viktigt att vi vet varför vi vill lära ut något i skolan och varför det är viktigt. ”ingenting får man göra i skolan bara för att uppfylla kursmål” säger han. Hans tankar och ambitioner är sådant han skulle vilja arbeta med, men det kräver en stor arbetsinsats och är svårare att omsätta i praktiken.

”Det är väl sådär” svarar Ester på frågan om hur väl grammatikundervisningen fungerar, det är olika mellan olika klasser. Vissa elever har mycket kunskap med sig sen innan medan vissa knappt går att nå fram till. Hon upplever även att hennes kollegor har likande erfarenheter, att det är väldigt olika från klass till klass. Ester tror också att personkemi spelar en viss roll för hur väl undervisningen fungerar och att det kanske påverkar om man kan nå eleverna.

Ola upplever att eleverna inte uppnår målen till hundra procent i svenskan. Han berättar också att han själv kan känna sig lite otydlig i vad han vill med grammatiken och menar att det kanske behövs tydligare riktlinjer för de grammatiska kunskaper man ska ha i gymnasiet. Han tycker att det är otydligt i kursplanerna vad eleverna ska uppnå.

Bengt skulle vilja förändra några saker för att grammatikundervisningen ska fungera väl, och då huvudsakligen styrdokumentet. Jag frågar också hur han upplever elevernas förkunskaper när de börjar gymnasiet, och han svarar då att det är väldigt olika och att han arbetat för kort tid både som lärare och på sin nuvarande arbetsplats för att svara på den frågan.

Klara upplever att hennes grammatikundervisning fungerar någorlunda bra och de flesta blir godkända på grammatikdelen, även om hon gärna skulle vilja att fler fick bättre resultat. Det finns de som inte verkar förstå grammatiken, och hon reflekterar kring deras bakgrund och nuvarande studiemotivation i ett försök att förstå varför det är så. Hon tänker att det kanske beror på att de inte tycker att grammatik är särskilt roligt.

Eivor menar att eleverna är olika, att vissa har bra resultat från högstadiet, och att vissa nästan måste börja från grunden. ”De kan väl hamna lite på efterkälken i min undervisning” säger hon. Trots detta anser hon att undervisningen fungerar ganska bra,

de flesta uppnår godkänt även om inte alla kan få det. Många försöker verkligen men har för dålig grund sen innan säger hon.

Skulle du vilja förändra något i grammatikundervisningen eller i riktlinjerna för grammatikundervisningen?

Alla utom Ester uttrycker att de skulle vilja förändra något i grammatikundervisningen och i styrdokumentet. Många av dessa förändringar grundar sig i avsaknaden av riktlinjer för just grammatikundervisning i styrdokumentet.

Klas skulle vilja förändra mycket i grammatikundervisningen i stort, utöver det han svarat på tidigare frågor vill han också att grammatiken ska omnämnas mer och oftare i styrdokumentet, inte bara i svenska 2. ”Så att alla vande sig vid att det är en stor del, och att man nämner ordet tror jag gör att det blir mer acceptabelt. Själva ordet grammatik tror jag får folk att rygga tillbaka” säger han.

Han fortsätter med att svara på en följdfråga om varför han tror att människor ryggar tillbaka av ordet, och han menar att ordet har en olycklig konnotation och att det kan bero på att man haft lärare som har förmedlat att det inte är roligt. Klas upplever det som att många lärare presenterar det som ett nödvändigt ont. Han nämner också att de lärare som faktiskt presenterar det som något kul, kanske inte får med sig hela klassen, och därför fokuserar mer på de elever som det går att nå fram till.

Ester har inget särskilt som hon skulle vilja förändra, utan hon antar att det är menat att tolkas som att grunden får man i grundskolan och i gymnasiet tar man upp grammatik vid behov.

Ola vill också förändra styrdokumentet så att det står mer konkret vad som förväntas av grammatikundervisningen och göra det tydligare i ämnesplanerna.

Bengt skulle vilja förändra några saker i grammatikundervisningen. För det första vill han att det ska vara mer tydligt i svenska 1, eftersom inte alla läser svenska 2 och 3, så att också de eleverna får lära sig grundläggande begrepp. ”Inte för att en blivande frisör nödvändigtvis måste ha koll på satsadverbial eller inte, utan att man som lärare när man rättar och hjälper dem att bli bättre skribenter har ett gemensamt språk att använda” säger han. Han säger att han misstänker att det skulle kunna förtydligas även i grundskolans styrdokument.

Klara skulle vilja ha tydligare riktlinjer för sin grammatikundervisning, mer tid till att kunna göra mer med sina elever, och mindre klasser så att det skulle vara lättare att hjälpa alla så att de verkligen förstår allting och inte behöver gå vidare utan den nödvändiga kunskapen.

Eivor uttrycker ingen explicit önskan om att förändra något, men hon tycker att dagens läroplan är lite för vag och svårtolkad och skulle gärna se lite mer struktur i den.

Vad anser de att grammatikundervisningens roll och nytta är inom svenskämnet?

Nedan sammanställs svaren på intervjufrågorna som rör grammatikens roll och nytta inom svenskämnet.

Vad anser du att grammatikens roll är inom svenskämnet?

Alla lärare är överens om att grammatiken har en viktig roll inom svenskämnet och de flesta uttrycker en slags beskrivande funktion. Det finns dock några åsikter som sticker ut från de övriga där grammatiken beskrivs som vårt redskap för att tänka och som en möjlighet att skapa ett mer tolerant samhälle för personer som inte har svenska som modersmål.

På frågan vad Klas tycker att grammatikens roll är i svenskämnet svarar han att den har två roller; den instrumentella fundamentala förståelsen för hur man bygger upp språk, hur ord sätts samman till meningar, hur man använder skiljetecken och sådana saker som skapar en formell grund för hur man uttrycker sig. Men också en roll som är närmast filosofisk, då man talar om språket som vårt redskap för att tänka och för att använda grammatik för att fundera över människan. ”Det är då det blir roligt att fundera kring grammatik” säger han.

Ester anser att grammatikens roll är att vara en viktig del i framförallt skriftspråket. Att ha en korrekt grammatik gör mycket för hur man uppfattas av andra människor. Hennes elever går på yrkesförberedande program och har ibland svårt att se nyttan av att lära sig grammatik eftersom de inte strävar efter akademiska färdigheter i framtiden. Så hon arbetar mycket med att försöka motivera för dem varför det ändå är bra att ha grammatikkunskaper. Exempelvis så måste hon argumentera för att de kan behöva använda skriftspråk när de söker jobb, skriver fakturor, har kontakt med myndigheter och liknande, och att det då är väldigt viktigt att inge förtroende, bli tagen på allvar och kunna göra sig förstådd. Även om eleverna menar att de alltid kan be någon om hjälp om de behöver göra sig förstådda, så tror hon att de får bättre självförtroende om de kan själva. Hon berättar också att hon jobbar mycket med baskunskaper i svenska 1, men att det i svenska 3 fokuserar mer på högskoleförberedande kunskaper.

Grammatikens roll i svenskämnet är flera olika menar Bengt. Han talar om vikten att kunna prata om språk, att de själva kan se vad som är rätt och fel, och att de blir bättre skribenter, och det är ju något av det viktigaste som finns menar han. Dessutom är det lättare för läraren att hjälpa dem att bli bättre skribenter när de talar samma språk. Han säger dessutom att det är viktigt för allmänbildningen att ha kunskap om sitt eget språk och att språkkunskap är en tillgång i inläring av ett nytt språk. Ett annat argument menar han är att det kan öka toleransen för personer som inte har svenska som

modersmål och därför inte helt behärskar den grammatiska strukturen i svenskan. Han menar att svenskar i allmänhet är ganska intoleranta när det kommer till språkliga fel hos invandrare och att en ökad kunskap om de grammatiska strukturerna kan bidra till en ökad förståelse för att det inte är så lätt att lära sig ett nytt språk. Dessutom kan de elever med svenska som modersmål då hjälpa sina nysvenska vänner att lära sig mer svenska.

Grammatikens roll i svenskämnet är att vara beskrivande menar Klara. Den är till för att synliggöra varför vi talar och skriver som vi gör, men den är också till för att strukturera texter och liknande. Om man har kunskap om grammatik så kan man diskutera språket, förbättra språket och leka med språket säger Klara.

Eivor anser att grammatiken ska strukturera skriftlig text för att den ska bli så tydlig och klar som möjligt. Den är till för att vi ska kunna förmedla det vi vill, och den bild av oss som vi vill.

Varför/när ska elever undervisas i grammatik?

Det finns en genomgående likhet mellan de olika lärarnas svar då de anser att grammatiken är viktig, och att det bör vara mer fokus på grammatiken i grundskolan. Dessutom kan det utveckla olika förmågor hos eleverna, som ökat självförtroende och ökad förmåga att tänka abstrakt. Det finns också en estetisk möjlighet i att kunna använda språket på olika sätt, samtidigt som det är viktigt att kunna framföra sitt budskap, prata om språket och göra sig förstådd.

Klas menar att det kanske är viktigare att ha grammatikundervisning på högstadiet än på gymnasiet och att han framför allt skulle vilja se mer av det i grundskolan eftersom han upplever att det saknas grundläggande kunskaper i grammatik på gymnasiet. "För grammatikundervisningen blir ju bara rolig när den kan börja från 10 och inte från 0. Man vill ha en flygande start som i stafett, då blir det roligt" säger han om gymnasieskolans grammatikundervisning.

När jag frågar varför och när man ska undervisa i grammatik så svarar Ester att hon inte vet exakt när man börjar lära sig grammatik, men att hon tycker det är lämpligt att man får grunden på högstadiet och att man sedan på gymnasiet arbetar med de delar som behövs för att "fylla luckorna". Jag undrar om hon har några fler argument för varför grammatik är bra att kunna, och hon säger då att det är lättare att lära sig ett annat språk om man kan jämföra med sitt eget. Det är en fördel när man läser andra språk, exempelvis engelska, att man kan se skillnader och jämföra.

När jag frågar varför eleverna ska lära sig grammatik så svarar Bengt att det korta tråkiga svaret skulle vara att det står i läroplanen, men att det ju inte är någon som nöjer sig med det, och det gör inte han heller. Utan han tycker att det är viktigt att ta momentet ur skolan och sätta det i en större kontext så att de känner att de ändå är här

för att lära sig något av större vikt. Han tror också att man blir en klokare människa av att öva på att tänka abstrakt och se grammatikens regler, som är fasta men inte så konkreta. Att klara av detta ökar elevernas självförtroende och är ”en rejäl klapp på axeln” för eleverna.

Ola anser att grammatiken är viktig ”för att man ska kunna få fram sitt budskap på ett tydligt sätt”. Sedan menar han också att det även finns en estetisk aspekt. Nämligen att om man kan reglerna så kan man också gå ifrån dem och hitta sitt eget sätt att skriva.

Klara tycker att eleverna ska undervisas i grammatik för att få kunskap om hur och varför vårt språk ser ut som det gör, om språkets historia, uppbyggnad och funktion samt för att kunna använda språket, och diskutera det. Det är inte alltid så lätt att motivera för alla elever att de måste kunna grammatik, menar Klara, men det här är argument som oftast fungerar.

Eivor tycker att grammatikundervisningen huvudsakligen ska fokuseras på i högstadiet. Dels för att gymnasieskolan ska kunna fungera som förberedelse för högre studier och dels för att kunna lämna grammatikmomentet och arbeta med annat.

Diskussion

Studiens syfte, att belysa några svensklärares attityder till grammatikundervisning, har kunnat uppfyllas genom en analys av svaren som intervjuerna har mynnat ut i.

För att tolka resultaten kommer jag här att utgå ifrån de tre frågeställningarna som varit grunden för hela arbetet.

Första frågeställningen i arbetet lyder; Vilken inställning har medverkande lärare till grammatik, grammatikundervisning och styrdokumentens behandling av grammatikmomentet? Resultatet jag fått fram i intervjufrågorna som rör den här frågeställningen visar att alla lärare har olika associationer till ordet grammatik, vilket inte är något överraskande. Alla utom Eivor har dessutom uttryckt att de har en bra relation till grammatik och tycker att det är roligt, i lite olika grad. Vad det beror på går inte att säga säkert. Man kan såklart spekulera kring lärarnas åldrar, utbildningssäten och typ av utbildning eftersom Eivor är ganska mycket äldre än resterande och har utbildat sig mycket tidigare, men det är svårt att kunna dra några betydande slutsatser i frågan. Det är lika troligt att det i ett annat urval av lärare skulle kunna se helt annorlunda ut. Det går alltså inte att se förklaringar till exakt varför svaren ser ut såhär i ett så pass begränsat arbete. Däremot kan man dra slutsatsen att många svensklärare i det här området är välvilligt inställda till grammatik men att de är lite vilsna i grammatikmomentet och önskar förändring.

Lärarna har lite olika tillvägagångssätt i sin grammatikundervisning, två av dem undervisar i grammatik endast vid behov medan de övriga har olika stora grammatiska moment som fasta delar i sin undervisning. Huruvida de arbetar med separata moment

eller integrerade moment skiljer sig inte bara mellan olika lärare, utan också i några lärares olika undervisningssituationer. Detta stämmer även överens med Tornbergs (2009) forskning kring grammatikdidaktik där hon sett att grammatikundervisning som separat moment är vanligt och att detta blir svårt att se i ett sammanhang. Även Boström och Strzelecka (2014) har funnit i sin studie att majoriteten av lärare använder sig av traditionell grammatikundervisning medans endast en liten del integrerar momentet i annan undervisning.

När det kommer till styrdokumentet och lärarnas uppfattning av dem så är det bara Ester som tycker att grammatiken får tillräcklig plats. De andra menar att grammatiken knappt nämns och att det är väldigt svårt att veta vad som är viktigt och inte. Ester menar däremot att det kanske inte är lika viktigt med grammatikundervisningen på gymnasiet och att det är därför det saknas till viss del i styrdokumentet, och att om skolverket tycker att det är viktigt med mer konkreta mål så bör de skriva ut det mer explicit. När det gäller grammatikundervisningens stöd i styrdokumentet så är det bara Klas som anser att den inte får tillräckligt stöd, medan Bengt anser att den har tillräckligt stöd och resten är osäkra. Collberg (2013) menar att den nuvarande läroplanen ger större plats till grammatikundervisningen men att den också erbjuder en friare tolkning. Det kan bero på en rädsla för att gå tillbaka till tidigare väldigt styrda läroplaner och med det en mer traditionell undervisning.

Andra frågeställningen berör hur väl lärarna upplever att grammatikundervisningen fungerar och där kan svaren sammanfattas i att Eivor är den enda som är nöjd med sin grammatikundervisning medan de övriga istället uttrycker ett visst mått av missnöje kring sin undervisning. En intressant tanke kring detta är om det går att dra paralleller till lärarnas eget intresse för grammatik då Eivor också var den enda som inte hade ett personligt intresse av grammatik. Det är en möjlighet att det bristande intresset också sänker kravet på undervisningen i grammatik, åtminstone ur perspektivet att eleverna ska finna glädje i- och vara delaktiga i grammatikmomentet. Det är dock svårt att säga att det är finns ett samband eller om det är ett sammanträffande, men det är en intressant tanke att reflektera kring.

Majoriteten av de medverkande lärarna uttrycker också att många elever inte har tillräckliga grammatiska kunskaper när de börjar på gymnasieskolan och att de därför måste börja nästan från grunden i årskurs 1 på gymnasiet. Detta tyder på att det finns en tendens till att grammatikundervisningen inte är så välfungerande som man skulle kunna önska, vilket också samtliga lärare uttrycker. Sammanfattande svarar de alla att grammatikundervisningen fungerar, men att den inte fungerar särskilt väl. Brodow (2000) har liknande iakttagelser i sitt arbete där han menar att han sett en diskrepans mellan den förväntade kunskapen från grundskolan och det eleverna faktiskt kan när de börjar gymnasiet. Boström (2004) finner också att grammatikundervisningen inte fungerar så väl som den skulle kunna göra. Hon menar att det kan bero på en brist på motivation hos eleverna, som kan grunda sig i bristen på kontext i, bland annat,

läroböcker. Hon har även sett att många lärare upplever grammatikmomentet som avskräckande, svårt och tråkigt. Detta resulterade, vid tiden för hennes undersökning, i att många elever inte heller uppnådde målen. Att eleverna tycker att grammatik är svårt och tråkigt är något som de flesta som jobbar inom skolan kan känna igen, inte minst jag själv. Några av de intervjuade har också antytt att så är fallet. Huruvida elevernas motivation och läroböckernas brist på kontext är anledningen till detta förtäljer inte detta arbete, utan är frågor som får vänta till framtida forskning. Däremot visar svaren på att nästan alla de medverkande lärarna inte delar uppfattningen att grammatik är avskräckande, svårt eller tråkigt.

De förändringar som lärarna skulle vilja se inom grammatikmomentet rör huvudsakligen styrdokumentet. Det är bara Ester som inte anser att det behöver göras några förändringar. Det här tyder på att det finns en problematik som upplevs av många lärare när det kommer till just grammatikundervisning.

Sista frågeställningen behandlar vad lärarna anser att grammatikundervisningens roll och nytta är inom svenskämnet. Grammatikens roll ses som instrumentell och filosofisk av Klas. Ester, Bengt, Ola och Eivor anser att grammatikens främsta roll är att göra oss till bättre skribenter. Något som även förespråkas av Watson (2015) och Holmberg & Karlsson (2006). Det nämns även av Boström & Strzelecka (2002) som menar att det inte finns tillräckligt med forskning för att styrka det argumentet. Detsamma gäller allmänbildningsargumentet som Bengt talar om i min undersökning. Han lägger dock även till att det är bra för språkinläring och ökad tolerans. Boström & Strzelecka (2012), Tornberg (2009), Boström (2004), Brodow (2000) och Collberg (2013) tar alla upp argumenten i sina arbeten att det utvecklar oss som språkvarer, ger förståelse i inläring av andra språk samt att ger oss ett metaspråk att använda när vi talar om språk. Klara anser att grammatiken är till för att beskriva språkhändelser, en så kallad deskriptiv grammatik som Boström (2004) skriver om. Utifrån dessa åsikter kan man dra slutsatsen att samtliga medverkande lärare ser att grammatiken har en självklar roll i svenskämnet och att det har en nytta som inte bör förringas. Som Klas nämner i ett av sina svar så håller inte alla hans kollegor med honom om hur viktig grammatiken är. Utifrån tidigare forskning och respondenternas svar går det dock ändå att skönja en gemensam syn på grammatikens nytta och självklara roll, som många lärare har, även utanför det här arbetets ramar.

Ett annat ställningstagande som också nämns ovan, är att flera av lärarna gemensamt är att grammatik ska börja läras ut i grundskolan så att man på gymnasiet kan arbeta på en högre nivå och sikta på förberedelse för högre studier, något som också kan förmodas ha ett samband med deras åsikter kring elevernas kunskaper när de kommer från grundskolan.

Ovanstående resultat är viktiga för att försöka skapa en bild av hur gymnasielärare i svenska ställer sig till grammatikundervisning. Trots den begränsade omfattningen av

undersökningen påvisas ändå att delar av lärarkåren inte är helt nöjda med undervisningen eller med styrdokumentet. Detta skapar frågor kring hur andra lärare upplever grammatikmomentet, hur det påverkar eleverna och vad det kan få för konsekvenser på sikt. Dessa frågor är inget som den här undersökningen har möjlighet att svara på, men skulle vara intressant i en studie av större format.

Slutsats

Utifrån min egen undersökning och tidigare forskning kring grammatikundervisning kan man dra slutsatsen att många lärare har en god relation och ett positivt intresse av grammatik, men också att det finns en problematik kring styrdokumentet som skapar förvirring och osäkerhet hos många lärare.

Grammatikundervisningen fungerar, men den skulle kunna fungera bättre. Många elever har det svårt i grammatikmomentet och många lärare upplever att de inte når fram till eleverna alla gånger. Många elever uppnår inte målen, och många lärare tycker att målen är otydliga.

Många lärare upplever dessutom att elevernas kunskaper inom språkstruktur och grammatik är bristande när de kommer från grundskolan till gymnasiet och skulle önska att mer tid och engagemang läggs på det redan i grundskolan för att gymnasiet ska kunna vidareutveckla de kunskaperna istället för att behöva fokusera på grunden åter igen.

De ser även nytta i grammatikundervisningen inom exempelvis skrivande, metakunskaper och inläring av moderna språk. De anser att grammatiken har en viktig roll i svenskämnet, något som även forskningen vittnar om, och som jag själv är beredd att hålla med om.

Litteraturförteckning

- Almgren, M. (2015). *Älskade och hatade grammatik*. Falun: Högskolan Dalarna.
- Bergman, L. (2007). *Gymnasieskolans svenskämnen*. Diss. Malmö: Malmö högskola.
Tillgänglig på internet: <https://dspace.mah.se/handle/2043/4465>. Hämtad: 2016-05-19
- Brodow, B. (2000). En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatikundervisning. I Nilsson, Nils-Erik. Ullström Sten-Olof. *Retoriken kring grammatiken: didaktiska perspektiv på skolgrammatik*. Lund: Studentlitteratur, 67-134.
- Boström, L. (2004). *Lärande & metod: lärstilsanpassad undervisning jämfört med traditionell undervisning i svensk grammatik*. Diss. Jönköping : Jönköpings högskola. Tillgänglig på internet: <http://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A347375&dswid=-9070>. Hämtad: 2016-05-19
- Boström, L. & Strzelecka, E. (2012). *Grammatiken till heders igen: Om ett nytänkande i grammatikdidaktik*. (Språk i undervisning, ASLA:s skriftserie, 24). Linköping: Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap. Tillgänglig på internet: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A692145&dswid=-1589>. Hämtad: 2016-05-10.
- Boström, L. & Strzelecka, E. (2014). *Lärares strategier i grammatikundervisning i svenska*. (Utbildningsvetenskapliga studier, 2014:2) Härnösand: Mittuniversitetet, 33 s. Tillgänglig på internet: <http://miun.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A790558&dswid=9468>. Hämtad: 2016-04-09
- Collberg, P. (2013). *Grammatikundervisning i den nya gymnasieskolan. Ett helhetsperspektiv med utgångspunkt i Gy2011*. Institutionen för utbildningsvetenskap, Lunds universitet Tillgänglig på Internet: <http://lup.lub.lu.se/record/4091588/file/4091589>) Hämtad: 2016-05-10
- Fejes, A. & Thornberg, R. (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (1990), Stockholm: Vetenskapsrådet
- Holmberg, P. & Karlsson, A-M (2006). *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren

Kursplan i svenska. Grundskolan. (2011). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se> Hämtad: 2016-04-02

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011. (2011). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705> Hämtad: 2016-04-02

Tornberg, U. (2009). *Språkdiraktik*. 4. uppl. Malmö: Gleerup

Watson, A. M. (2015). Conceptualisations of ‘grammar teaching’: L1 English teachers’ beliefs about teaching grammar for writing. I *Language Awareness* 24 (1): 1-14. DOI:10.1080/09658416.2013.828736 Hämtad: 2016-04-29

Bilagor

Bilaga 1. Intervjufrågor (Exklusive följdfrågor):

1. Vad är det första ordet du tänker när jag säger "grammatik"
2. Kan du berätta vad du har för relation till grammatik?
3. Hur gör du när du undervisar i grammatik?
4. Är du nöjd med din undervisning inom grammatik?
5. Vad anser du att grammatikens roll är i svenskämnet?
6. Varför/när ska elever undervisas i grammatik?
7. Hur väl anser du att grammatikundervisningen fungerar?
8. Skulle du vilja förändra något i grammatikundervisningen eller i riktlinjerna för grammatikundervisning?
9. Tycker du att grammatik får tillräcklig plats i styrdokumentet/skolan?
10. Tycker du att grammatikundervisningen får tillräckligt stöd i styrdokumentet?